

Adıyaman

Doğu Anadolu'nun Yukarı Fırat kısmı ile Güneydoğu Anadolu bölgesinin Orta Fırat bölgesi arasında yer alan bir ilimiz. Diyarbakır, Urfa, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Malatya illeri ile çevrilidir. 37o25' ve 38o10' kuzey enlemleri ile 37o25' ve 39o15' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Adıyaman eski medeniyetlerin yatağı olan bir yerde kurulmuştur. Önceleri Malatya'ya bağlı bir ilçe iken, 1954 senesinde Malatya'nın iki idari bölüme ayrılmasıyla il olmuştur. Trafik kodu 02'dir.

İsminin Menşei

Cumhuriyet devrine kadar Adıyaman'ın ismi "Hısn-ı Mansur" (Mansur Kalesi) idi. Bu kale Emevi komutanlarından Mansur İbn-i Canena tarafından Bizans'a karşı yaptırılmıştır. Adıyaman ismi ise Vadi-i Leman, Vadüleman (Güzel vadi) isminin zamanla çevrilmiş şeklidir. Diğer bir rivayete göre ise "Adıman"dan, bunun da Hititlerce iskan edilen yer manasına "Etiman"dan gelmiştir.

Başka bir rivayete göre çok eski devirlerde Adıyaman'da putperest bir hükümdarın hak dine inanmış yedi oğlu varmış. Bu yedi genç putperest babalarının dinine inanmadıkları için öldürülmüşler. Bundan dolayı Adıyaman isminin "Yedi Yaman"dan geldiği söylenir. Bu yedi kardeşin mezarı Adıyaman'ın güneyindedir.

Tarihi

Adıyaman ilinde birçok tarihi büyük şehirlerin kalıntıları vardır. Şehrin tarihi çok eski devirlere dayanmaktadır. Bu bölge Anadolu'da tarihi devrini açan Hitit İmparatorluğu'nun ve Kargamış Hitit Krallığının bir tapınağı idi. Göç ve istila yolu üzerinde bulunan bu bölge birçok defa el değiştirmiştir. Mitanniler, Samiler, Babilliler, Asurlular, Medler, Persler, Filip oğlu İskender, Selevkaslar, Romalılara tabi Kommagene Krallığı, Bizans, Suaniler, yedinci asırda Müslüman Araplar ve

tekrar Bizanslılar arasında el değiştirmiştir.

1071 Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu Selçuklu Türk Devletinin kurucusu ve Anadolu Fatihisi Selçuklu Kutalmışoğlu Birinci Sultan Süleyman şah'ın kumandanlarından Buldacı Bey, bu bölgeyi fethetmiştir. Birinci Haçlı seferinde elden çıkan bu toprakları Zengilerden Atabey Nusreddin Haçlılardan geri almıştır. Eyyubiler'e kısa bir müddet geçen bu bölge on üçüncü asır başında yeniden Anadolu Selçuklularına bağlanmıştır. Bu asrın sonlarında İlhanlılar sonra da Memluklüler bu bölgeye hakim olmuşlardır. 1398'de Sultan Yıldırım Bayezid burasını Memluklülerden almıştır. Bayezid, Timur karşısında yenilince bu bölgeyi Dulkadiroğulları ele geçirmiş ve 1516'da Yavuz Sultan Selim yeniden burayı Osmanlı Devletinin topraklarına katmıştır.

Osmanlı Devletinde Samsad merkez olmak üzere Maraş (Dulkadir) beylerbeyliğine (eyaletine) bağlı bir sancak (vilayet) olmuştur. Tanzimattan sonra Hısn-ı Mansur (Adıyaman), Malatya sancağınının 5 kazasından biriydi. 1955'te Malatya'dan ayrılan 4 kaza ile merkezi Adıyaman olmak üzere yeni bir il teşkilatı kuruldu. Anadolu'da en eski bir Türk beldesi olan bu ilimiz tarihte pek çok savaşlara da sahne olmuştur.

Fiziki Yapı

Dağları: Adıyaman, Malatya dağları (Güneydoğu Torosları)nın güney yamaçlarında yer alır. Birbirine dayanıp sıkışmış sıralar halinde geniş bir yer kaplayan bu dağlar güneye indikçe alçalır ve Güneydoğu Anadolu düzlüklerine karışır.

Güneydoğu Torosların çıplak sırtlarının uzandığı kuzey kısmında yüksek tepeler bulunur. Akdağ (2551 m), Dibek Dağı (2549 m), Ulubaba Dağı (2533 m), Gördük Dağı (2206 m) ve Nemrut Dağı (2100 m) güney tarafı verimli ovalar ve yaylalar ile kaplıdır. En alçak yeri Fırat Nehri ile Göksun Çayınının birleştiği yerdir. Burası 650 m yüksekliktedir. Toros Dağları, ili ikiye böler. Besni-Adıyaman-Kahta bölgesinin kuzeyi

dağlık, engebeli ve çıplaktır. Güneyi ise ovalık ve yeşilliktir. Ortalama yükseklik 1000 m civarındadır. İlin yüzölçümünün % 52'si dağlıktır. Ayrıca Karadağ, Bozdağ ve Tucat Dağı da başlıca yüksek dağlarıdır. Köylerin çoğu dağlık bölgelerde kurulmuştur. Samsat, Besni, Gölbaşı ve Kahta ilçeleri de dağlık bölgelerde bulunan yerleşim merkezleridir.

Akarsuları: Akarsular, kuzeyden güneye doğru birbirine paralel akarlar. En önemlileri Fırat'tır. Güneydoğu Torosları dar boğazlarla yaran Fırat, kuzey – güney sonra da Kuzeydoğu-güneybatı yönünde akar. Kuzeyden Kahta (Cendere) (114 km) ile Göksun (118 km) Fırat'a karışır. Besni ve Çakal deresi ile Keysun, Eğin ve Kalburcu çayları ilin önemli akarsularındandır. Akarsuları derindir.

Gölleri: Çok sayıda irili ufaklı göle sahip olan ilin, Gölbaşı, Abdülharab ve Azaplı gölleri en önemlileridir.

İklim ve Bitki Örtüsü

Kuzeyi dağlık ve güneyi ovalık olan Adayıman'da iki değişik iklim hüküm sürer. Dağlık kuzey kısımda kışlar yağışlı ve soğuk, yazlar sıcak ve kurak geçer (kara iklimi özellikleri). Güneyde ise kışlar ılık ve yağışlı, yazlar kurak ve sıcak geçer. Senelik yağış ortalaması 835 milimetredir.

Yüksek yerlerde kış çok şiddetli geçer. Ovalık bölgede ise sıcaklık kışın -3,9 dereceden aşağı düşmez. Akdeniz ikliminin değişik deniz iklimi ile kara iklimi hüküm süren tek ilimizdir.

Adıyaman, Güneydoğu Anadolu'nun en yeşil ilidir. Ormanlık arazi % 17'dir. Kuzeydeki dağların yamaçlarında meşe bozuğu korusu ve meşe baltalığı, yükseklerde de çam vardır. Güneydoğu Anadolu'nun bitki örtüsü bakımından en zengin ilidir.

Ekonomi

Adıyaman'ın başlıca gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır.

Toprak tarıma elverişlidir ve tarım gittikçe modernleşmektedir. Bağ ve bahçe boldur, 25 çeşit üzüm yetişir. Bunlardan en meşhuru Besni'de yetişen "Peygamber Üzüümü"dür. Bağcılıkta çok ileri gitmiştir. Tütün ekimi yapılmakta ve yüksek verim alınmaktadır. Şeker pancarı, pamuk, buğday, arpa, mercimek, nohut, pirinç, biber, afyon, sebze ve meyveler (İncir, dut, kayısı, zerdali ve armut) ile antepfıstığı yetiştirilir.

Kuruyemiş, pestil ve pekmezi meşhurdur. Pirinç, biber, kavun ve karpuz da oldukça fazla yetiştirilir. Besni pekmezi Anadolu'da isim yapmıştır. Halkın % 80'i tarımla uğraşır. Antepfıstığı önemli bir gelir kaynağıdır. Dağlarda bulunan 5 milyon yabancı fıstık ağacı değerlendirildiğinde, Adıyaman büyük bir gelire sahip olacaktır. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile Adıyaman ikinci bir Çukurova durumuna gelecektir.

Hayvancılık: Kıl keçisi sayısı koyun ve sığırdan fazladır. Tarımdan sonra ikinci gelir kaynağı hayvancılıktır. Hayvancılık genellikle aile işletmesi şeklindedir.

Madenler: Adıyaman'da krom, bakır ve petrol çıkar. Adıyaman'daki petrol kuyularının sayısı 40'ı geçmiştir. Günlük üretim 1988 yılında 6430 varil civarındadır. Yeni kuyular açılmakta ve mevcut kuyuların istihsalini artırma çalışmaları yapılmaktadır. Bu kuyular, Adıyaman il merkezi, Kahta Toybelen ve Sarıdana, Batı Fırat-Çemberlitaş yakınlarındadır.

Sanayi: Adıyaman sanayi bakımından henüz gelişmemiştir. Sümerbank Adıyaman Pamuklu Dokuma Sanayii A.Ş. Fabrikası (1959), Adıyaman Tütün Bakımevi Peynir ve Tereyağı Fabrikası (kapasitesi düşüktür), Adıyaman Çimento Fabrikası, Et Kombinası ve Yem Fabrikası başlıca sanayi tesisleridir. Ayrıca Besni'de dokuma atölyelerinde "Savan" denilen bir yaygı dokunur. Küçük sanayi bir arada toplayan sanayi sitesi vardır. Madeni Eşya ve Makina Aksamı Fabrikası da ilin dördüncü fabrikasıdır. Halıcılık yeni yeni gelişmektedir. Yağ, un, tuğla, kiremit, çırçır, çeltik fabrikaları, Güney Gaz GPG

dolum tesisi ve dokuma atölyeleri ile sanayi gelişme devresindedir. Kıl keçisi yününden dokunan kilimleri çok meşhurdur. Altı yüzü aşkın iş yerinden 210'unu dokuma ve deri işleyen atölye teşkil eder. Ayrıca 120 iş yeri gıda ve tütün, 110 iş yeri makina ve madeni eşyaya aittir.

Ulaşım: 66 kilometrelik bir yol ile Fevzipaşa-Malatya demiryoluna, 108 kilometrelik bir dağ yolu ile Malatya'ya, Fırat nehri üzerinde yapılan köprü ile Diyarbakır'a bağlanmıştır. Kahta bölgesinde Fırat üzerindeki köprü vasıtasıyla transit yol ile civar illere bağlanmıştır. Demiryollarından istifade için Gölbaşı ilçesine gitmek icab eder.

Nüfus ve Sosyal Hayat

Nüfus: Adıyaman'ın 1990 sayımına göre toplam nüfusu 513.131 olup, bunun 219.304'ü şehirlerde, 293.827'si köylerde yaşar. Kilometrekare başına 69 kişi düşmektedir. Adıyaman'ın yüzölçümü 7614 km²dir.

Eğitim: Adıyaman il sınırları içinde 83 anaokul, 693 ilkokul, 39 ortaokul, 8 mesleki ve teknik ortaokul, 11 lise, 11 mesleki ve teknik lise ve 7 ilköğretim okulu vardır.

Örf ve adetler: Halkın % 80'i tarımla uğraştığından yazın bağ ve bahçelerine çıkararak sonbaharda evlerine dönerler. Düğünler eski usule göre yapılır. Köylerde çamaşır günü vardır. Halk oyunları; Ağır Halay, Düz Halay, Berde, Üç Ayak, Hava, Dile, Ağır Hava, Lorke, Pekmezo, Tırpano, Kudaro, Hasandağlı ve Dukuzoğlu'dur. Kadın ve erkeklerin giydikleri başlık, şalvar, gömlek, kemer, önlük, yelek ve hatta ayakkabı, çoraplar ayrı bir özellik gösterir.

İlçeleri

Adıyaman'ın biri merkez olmak üzere 9 ilçesi vardır.

Merkez: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 175.647 olup,

100.045'i ilçe merkezinde 75.602'si köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 44, Akpınar bucağına bağlı 11, Bağpınar bucağına bağlı 7, Koçali bucağına bağlı 8, Kuyucak bucağına bağlı 15 köyü vardır. Yüzölçümü 1702 km² olup, nüfus yoğunluğu 103'tür.

İlçe toprakları engebeli alanlar ve yaylalardan meydana gelmiştir. İlçe merkezi bir vadide kurulmuştur. Şehir, Emeviler tarafından eski Perre kenti yakınlarında kuruldu ve etrafı Bizans saldırılarına mani olmak için surlarla çevrildi. Daha sonra Abbasiler zamanında tamir edilen kale, günümüzde harab vaziyettedir.

Ekonomisi tarıma dayalıdır. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, nohut, pamuk, tütün ve antepfıstığıdır. Tarım ürünleri daha çok Gaziantep'te pazarlandığı için, ilçede ticaret gelişmemiştir. Sümerbank Pamuklu Dokuma Sanayi, Peynir ve Tereyağ Fabrikası, Çimento Fabrikası, Madeni Eşya ve Makina Aksanı Fabrikası başlıca sanayi kuruluşlarıdır.

Eski ismi Hısn Mansur olan Adıyaman, Malatya'ya bağlı bir ilçe iken, 1954'te çıkarılan bir kanun ile il merkezi haline getirildi.

Besni: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 88.531 olup, 26.076'sı ilçe merkezinde 62.455'i köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 20, Çakırhöyük bucağına bağlı 16, Kızılin bucağına bağlı 7, Suvarlı bucağına bağlı 5, Şambayat bucağına bağlı 5 köyü vardır.

İlçe toprakları engebeli alanlar ve platolardan meydana gelir. Batısında Güneydoğu Toroslar yer alır. Doğu ve güneyi batı kesimine göre alçak olup, genelde plato özelliği gösterir. İlçenin en önemli akarsuyu Göksu Çayıdır. İlçenin doğu ve güneydoğusunda Besni ve Keysun ovaları yer alır.

Ekonomisi tarıma dayanır. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, antepfıstığı, tütün, üzümdür. Hayvancılık ilçe ekonomisinde önemli yer tutar. Küçük dokuma atölyelerinde sava adı verilen

geleneksel bir yaygı türü dokunur.

İlçe merkezi Güneydoğu Torosların güney eteklerinde ve Göksu'nun bir kolu olan Besni deresinin kenarında kurulmuştur. Kahramanmaraş-Adıyaman karayolu ilçe merkezinden geçer. İl merkezine 44 km mesafededir. Malatya'ya bağlı ilçe iken 1926'da Gaziantep'e, 1933'te tekrar Malatya'ya, 1954'te ise il haline getirilen Adıyaman'a bağlandı.

Çelikhan: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 21.391 olup, 8033'ü ilçe merkezinde, 13.358'i köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 16 köyü vardır. Yüzölçümü 584 km² olup, nüfus yoğunluğu 37'dir.

İlçe toprakları dağlıktır. Güneydoğu Torosların bir kolu olan Malatya Dağları toprakların tamamını kaplar. Batısında Buzdağı, doğusunda ise Karlık dağı yer alır. Bu dağlar arasında akan Karaçay ilçenin en önemli akarsuyudur.

Ekonomisi hayvancılığa dayalıdır. En kıl keçisi beslenir. Hayvancılık ilkel yollarla yapıldığından verim düşüktür. Tarıma elverişli arazi çok azdır. Başlıca tarım ürünleri buğday ve armuttur.

İlçe merkezi Karaçay Vadisinde kurulmuştur. Köy görünümünde, gelişmemiş küçük bir yerleşim merkezidir. İlçe belediyesi 1954'te kurulmuştur. İl merkezine 60 km mesafededir.

Gerger: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 32.587 olup, 3.854'ü ilçe merkezinde, 28.733'ü köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 36, Taraksu bucağına bağlı 7 köyü vardır. Yüzölçümü 702 km² olup, nüfus yoğunluğu 46'dır.

Genelde engebeli alanlardan meydana gelen ilçe toprakları plato görünümündedir. Malatya Dağları ilçe topraklarının bir bölümünü kaplar. En önemli akarsuyu Fırat Nehridir. Fırat Nehri ve kolları çevresinde dar düzlükler vardır.

Ekonomisi hayvancılığa dayalıdır. Mer'alarda çok sayıda

kılkeçisi ve koyun beslenir. Kıl, deri, süt ve süt ürünleri elde edilen başlıca hayvansal ürünlerdir. Az olan tarıma elverişli arazide buğday ve arpanın yanında, az miktarda üzüm, nohut, mercimek, pamuk, elma, susam ve antepfıstığı yetiştirilir.

İl merkezine en uzak ilçe olup, Diyarbakır'a yakındır. Köy görünümünde olan ilçe, il merkezine 99 km mesafededir. İlçe belediyesi 1957'de kurulmuştur.

Gölbaşı: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 55.358 olup, 29.588'i ilçe merkezinde, 25.770'i köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 17, Belören bucağına bağlı 8, Harmanlı bucağına bağlı 5 köyü vardır. Yüzölçümü 784 km² olup, nüfus yoğunluğu 71'dir.

İlçe topraklarının kuzeyinde Malatya Dağları yer alır. Dağlardan kaynaklanan suları Aksu Çayı ve Göksu Çayı toplar. Tektonik kökenli bir çukurda Gölbaşı, Azaplı ve İnekli isimli üç glden meydana gelen Gölbaşı glleri yer alır. Aksu Çayı Azaplı Glnden doğar. Bu gllerin en büyüğü Gölbaşı Gldr.

Ekonomisi tarıma dayalıdır. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa ve şekerpancarı olup, ayrıca az miktarda elma, nohut, antepfıstığı, mercimek ve susam yetiştirilir. Bağcılık gelişmiş olup, ilin en fazla üzüm yetiştirilen ilçesidir. Hayvancılık küçük çapta yapılır. İl topraklarında fosfat, linyit yatakları vardır.

İlçe merkezi, Gölbaşı Glnn güneyinde kurulmuştur. Malatya ve Adıyaman'ı Kahramanmaraş'a bağlayan kavşak üzerindedir. İl merkezine 64 km mesafededir. Kuzeyinden Fevzipaşa-Malatya demiryolu geçer. 1958'de ilçe olan Gölbaşı'nın belediyesi de aynı sene kurulmuştur.

Kahta: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 94.928 olup, 40.281'i ilçe merkezinde, 54.647'si köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 27, Akıncılar bucağına bağlı 12, Damlacık bucağına bağlı 10, Narince bucağına bağlı 18 köyü vardır.

İlçe topraklarının kuzeyi dağlık, güneyi ise ovalıktır. Dağlardan güneye doğru inildikçe önce platolar daha sonra da geniş ovalar yer alır. İlçe topraklarını Kahta Çayı ile Kalburcu Çayı sular. Kahta Çayı üzerinde Kahta Barajı yapımı sürdürülmektedir. Kahta barajı ve Atatürk barajı tamamlandığı zaman ilçe topraklarının bir bölümü sular altında kalacaktır.

Ekonomisi tarıma dayalıdır. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, nohut, mercimek ve üzüm olup, ayrıca az miktarda pamuk, susam, antepfıstığı ve elma yetiştirilir. Dağlık bölgelerde küçükbaş hayvan besiciliği yapılır.

İlçe merkezi Nemrut Dağı eteklerinde kurulmuştur. İl merkezine 36 km mesafededir. İlçede her sene çok sayıda turistin ziyaret ettiği tarihi kalıntılar vardır. Belediyesi 1920'de kurulmuştur.

Samsat: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 11.451 olup, 2458'i ilçe merkezinde, 8993'ü köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 17 köyü vardır. Yüzölçümü 339 km² olup, nüfus yoğunluğu 34'tür.

İlçe toprakları genelde plato görünümündedir. İlçe topraklarını Fırat Nehri sular. Atatürk Barajında su tutulması üzerine ilçe topraklarının bir kısmı sular altında kalmıştır. Bu yüzden ilçe halkının bir bölümü başka yerlere göç etmiştir.

Tarım alanlarının büyük bölümünün sular altında kalması, gelişmemiş olan ilçe ekonomisini büyük ölçüde etkilemiştir. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa ve mercimektir.

İlçe merkezi, eskisinin Atatürk Barajı gölünün suları altında kalması üzerine 1988'de bugünkü yerine taşındı. Eski ilçe merkezi Fırat Nehri kıyısında idi. Belediyesi 1960'da kurulmuştur.

Sincik: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 19.524 olup, 2503'ü ilçe merkezinde, 17.021'i köylerde yaşamaktadır. Merkeze bağlı 12 köyü vardır. Kahta ilçesine bağlı bir bucak iken 9 Mayıs

1990'da 3644 sayılı kanunla ilçe haline getirildi.

İlçe toprakları genelde dağlıktır. Kuzeyinde Malatya dağlarının uzantıları yer alır. Dağlar küçük akarsular tarafından parçalanmıştır. Ekonomisi hayvancılık ve tarıma dayalıdır. En çok küçükbaş hayvan besiciliği yapılır. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, nohut, mercimek ve üzümdür.

Tut: 1990 sayımına göre toplam nüfusu 13.714 olup, 6466'sı ilçe merkezinde, 7.248'i köylerde yaşamaktadır. Merkez bucağa bağlı 11 köyü vardır. Besni ilçesine bağlı bir bucak iken, 9 Mayıs 1990'da 3644 sayılı kanunla ilçe haline getirildi.

İlçe toprakları engebeli alanlar ve platolardan meydana gelir. Kuzeyinde Akdağ yer alır. Topraklarını Göksu Çayı sular. Ekonomisi tarıma dayanır. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, antepfıstığı, tütün ve üzümdür. Hayvancılık gelişmiştir. İlçe merkezi Akdağ eteklerinde kurulmuştur.

Tarihi Eserler ve Turistik Yerleri

Çeşitli ve en eski medeniyetlerin kurulduğu bu bölge tarihi ve tabii özellikleri bakımından çok zengindir.

Kaleler:

Adıyaman Kalesi: Sekizinci asırda Emevi kumandanı Mansur bin Cavene tarafından Bizans'a karşı savunma maksadıyla yaptırılmıştır. Şehrin tam ortasında yığma bir tepenin üzerindedir. Harun Reşid tarafından tamir ettirilen kale üç kapılıdır. Kapı kitabeleri meşhurdur. Günümüzde kale yıkıntı durumundadır.

Besni Kalesi: Hititler devrinde inşa edilen kale Besni ilçesindedir. Eti Krallığını kuran İnsend yaptırmıştır. Halen kale yıkıntı halindedir.

Gerger Kalesi: Gerger ilçesinin güneyindeki Oymaklı köyündedir. Berber kalesi adıyla da tanınır. Sarp bir kayalık üzerinde olmasından dolayı günümüze kadar bozulmadan

gelmiştir.

Kahta Kalesi: Kahta'nın 20 km kuzeyindedir. Hitit devrinden kalmadır. Kahta Çayı ile çevrili sarp ve kayalık bir tepe üzerindedir. Üzerindeki kabartma heykeller Roma ve Bizanslılara aittir. Sultan Birinci Mahmud Han devrinde tamir edilmiştir. Anadolu'daki yazılı kayaların en büyüğü buradadır.

Keysun Kalesi: Besni ilçesinin Çakırhöyük bucağında geniş bir ovanın ortasında kurulmuştur. Sık sık savaflara sahne olan kale, çok defa yıkılmış ve tekrar yapılmıştır. Kalenin höyüğü ve su kaynakları meşhurdur. Günümüzde surlarından sadece bir kaç parça kalmıştır.

Camiler: Çeşitli medeniyetlere merkez olan Adıyaman'da birçok cami ve ibadethane vardır. Meşhur camilerden bazıları şunlardır:

Çarşı Camii: 1557 senesinde Hacı Abdülgazi tarafından inşa edilmiştir. Çeşitli zamanlarda tamir gören camii ilk özelliklerini kaybetmiştir.

Kab Camii: Kab Mahallesinde olan cami 1768'de yaptırılmıştır. Daha sonra yıkılması üzerine 1923'de Hacı Mehmed Ali tarafından tekrar yaptırılmıştır. Kesme taştan olup düz bir ahşap tavanla örtülüdür.

Eski Saray Camii: 1638'de İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. Bu sebeple İbrahim Bey Camii de denir. Çeşitli tarihlerde onarım gördüğünden bazı bölümleri eski özelliğini kaybetmiştir.

Ulu Cami: Adıyaman'ın en büyük camii olup, Dulkadiroğlu Alaüddevle tarafından yaptırılmıştır. Eski ismi Kebir idi. 1863'te yıkılması üzerine yeniden yaptırılan cami 1902'de baştan sona onarılmıştır.

Türbeler:

Abuzer-i Gıfari Türbesi : Adıyaman'ın 5 km doğusunda Ziyaret

köyü girişindedir. Kapısındaki kitabe 1136 tarihlidir. Türbe, Dördüncü Murad'ın emri ile yapılmıştır. Yanında bir mescid vardır.

Mahmud-1 Ensari Türbesi: Adıyaman'ın 5 km doğusunda Ali Dağının yüksek bir tepesindedir. Kitabesi 1126 tarihlidir. Sultan Dördüncü Murad'ın emri ile Bağdad seferi dönüşünde Sahabeden Mahmud-i Ensari adına yaptırılmıştır.

Adıyaman'da bulunan diğer tarihi yerlerden bazıları şunlardır:

Karakuş: Kahta'nın 12 km kuzeyindedir. Dört sütunlu bir dikilitaşdır. Sütunların birinin tepesinde başı kopuk büyük bir kartal heykeli, batıdakinin tepesinde Mithrijates kabartması vardır. Öbür ikisinde heykel yoktur. Kommogene Krallığı devrine aittir

Cendere Köprüsü: Kahta'nın 18 km kuzeyindedir. Fırat Nehri üzerindeki tek gözlü taş köprü Romalılar veya Kommagene krallığı devrinden kalma olduğu sanılmaktadır. Köprünün ayakları sert kayalıklara oturtulmuş olup; boyu 30, su seviyesinden yüksekliği 18 metredir.

Göksu Köprüsü: Akpınar bucağına bağlı Gümüşkaya köyünün 3 km kuzeyinde Göksu çayı üzerindedir. Romalılar zamanında yapılmıştır. 150 sene kadar önce iki köy arasında çıkan otlak kavgası sırasında dinamitlenerek yıkılmıştır.

Pirin (Perre) Mağaraları: Eski devirlere ait yerleşme yeri (şehri) olan bu mağaralar 200'den fazladır. Mağaralardaki yontma ve oymalar oldukça mükemmeldir. 0 günün şartlarına göre mağaralar bölme bölmedir. Adıyaman'a 5 km uzaklıkta bulunan ve dünyanın en eski şehirlerinden olduğu tahmin edilen bu mağaralar, elle kazılmış, oyulmuş ve mesken olarak kullanılmıştır. Mağara duvarlarında elle çizilmiş resimler de vardır.

Nemrud Dağı Heykelleri: Kahta'nın 25 km kuzeyinde 2206 m yükseklikte Nemrud Dağı üzerindedir. Dünyanın sekizinci

harikası olarak isimlendirilir. Sümer krallarından Göğsa (Gövsa) bu bölgeye yazları, yazlığa çıkardı. Birinci Antiochus buraya taştan bir anıtkabir yaptırmıştır. Antiochus'un mezarı 50 m yüksekliğindedir. Tabanı 150 metredir. Etrafında o devirde tapılan put heykelleri doludur. Bunlar, hepsini içine alan taş bir duvar ile çepeçevre sarılıdır. Bu taş heykeller M.Ö. birinci asırdan kalmadır. Nemrud Dağındaki bu taş heykellerin, Kur'an-ı kerimde bildirilen ve İbrahim aleyhisselamı ateşe atan Nemrud ile ilgisi yoktur. Bu taş heykeller, Kommage Krallığına ve taptıkları putlara aittir. Yığma taş ile yapılan taş heykeller, dünyanın en büyük açık hava müzesidir.

Haydaran kabartmaları: Adıyaman'ın 17 km uzaklığında Haydaran köyündedir. Kaya mezarlarının birinde kayalara ayrılmış bir kadın ve bir erkek kabartmasının arasında ışık sızan bir yıldız vardır.

Mesire yerleri: Adıyaman tabii güzellikler açısından çok zengin değildir. Gölbaşı ilçesindeki göl kıyılarının tabii manzarası bir hayli güzeldir. Değirmenli, Malatya-Gölbaşı yolu üzerinde meyvelik, sular ve küçük çağlayanlarla süslü bir mesire yeridir. Besni yakınlarındaki Çeşme ve Kurupınar, gezme ve dinlenme yeridir.

Kaplıcaları: Adıyaman'da Çörmük, Kurçay ve Korucan olmak üzere üç kaplıca vardır. Ayrıca, Bişor çeşmesinden maden suyu çıkmaktadır.

Çörmük Kaplıcası: Besni'ye 13 km uzaklıktadır. Basur ve romatizma hastalıklarına iyi gelir.

Kuruçay Kaplıcası: Besni ilçesi yakınlarındadır. Romatizma ve basura iyi gelir.

Korucan Kaplıcası: Çelikhan'ın 15 km doğusunda dağlık bir bölgededir. Çeşitli hastalıklara iyi gelir.